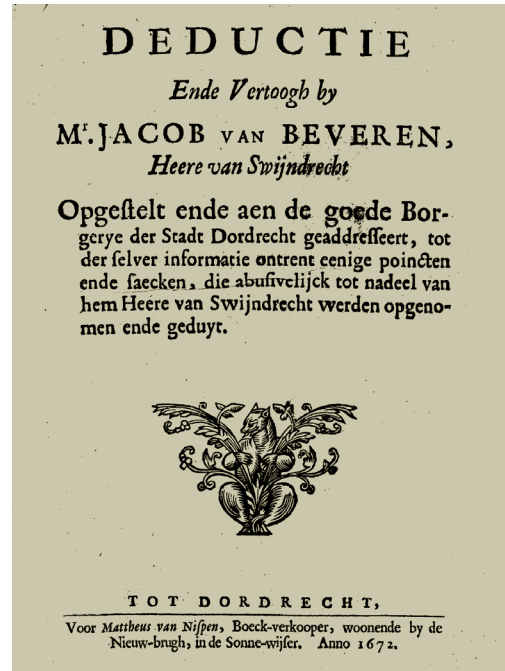

De 'Dordtse' orgelbouwer Nicolaus van Hagen

Herman A. van Duinen

Omstreeks 1669 werd besloten een nieuw orgel te plaatsen tegen de westwand van het middenschip van de Grote Kerk. Dat dit problemen opleverde, bleek uit de ontevredenheid onder de Dordtse burgers. Kort voor het Rampjaar 1672 waren zij het niet eens met het financiële beleid van de Dordtse magistraat. In een in druk verschenen verweerschrift (*Deductie*), geschreven door burgemeester Jacob van Beveren, weerlegde hij deze beschuldigingen en gaf uitvoerig rekenschap.

Oudste orgelgegevens

In de kerkelijke archieven van de Grote Kerk zijn tot 1672 weinig gegevens te vinden over het orgelbestand in de Grote Kerk. De vroegste gegevens noemen alleen organisten en geen orgelbouwers. Zo werd in 1404 *meester Claes* als organist genoemd. In 1434 werd hij opgevolgd door *Dirc Aernt Spierincxzoon* met de opdracht *die orgelen bynnen der kercken te bewaren en ganbaer te houden*. Volgens de kerkmeestersrekeningen uit 1588 bespeelde Adriaen Servaes het orgel in *de Grootte Kerck in 't Vrouwenchoor nae de predicatie'*.

In 1595 wordt voor het eerst een orgelbouwer genoemd, *mr. Jan Roose*, van dat hy de orgelen binnen deser stede jaerlycks onderhoudt ende repareert. Roose werd in 1600 opgevolgd door *mr. Aelbert Kyspenning*, orgelmaker tot Nijmegen, nadat Jan Roose bevanghen is geweest met blintheyt sijnder ooghen.

Volgens bovengenoemd gegeven stond in het Mariakoor van de Grote Kerk dus een orgel. Helaas zijn er geen gegevens bekend of er een orgel stond in de omgeving van het Hoogkoor; het kapittel van het koor kende namelijk een rijk muziekleven. Op een tekening uit 1680 van de plattegrond van de kerk bleek dat zich een orgel bevond tegen de oostmuur van het zuidertransept, waop ook het in 1672 gebouwde orgel staat weergegeven. De opgang naar dit transeptorgel be-

vond zich in de Petrus- en Pauluskapel. Van dit orgel zijn enkele kapitelen bewaard gebleven. Uit de kerkenraadsnotulen blijkt dat aan dit orgel regelmatig reparaties plaatsvonden. Omstreeks 1667 moet besloten zijn tot de bouw van een nieuw orgel dat een plaats zou krijgen bij de doorgang van het middenschip naar de torenhal.

Kritiek op de aanschaf van een orgel

In 1671, voorafgaand aan het rampjaar 1672, waarbij de Dordtenaren Johan en Cornelis de Witt in Den Haag werden vermoord, kwam kritiek op het financiële beleid van de Dordtse magistraat. Volgens een petitie zou *den nieuwen en onnoodigen Orghel* door burgemeester Jacob van Beveren zijn aanbesteed *sonder communicatie en toestemminghe van de Dekens bysonder dat van den Outraet*.

Burgemeester Van Beveren verdedigde zich tegen deze beschuldiging in een in druk verschenen *Deductie ende Verdoogh* (1672). Hierin gaf hij uitvoerig rekenschap van de uitgaven voor een nieuw orgel:

Dewijle ick onderricht werde dat verscheyde Burgers ende Ingeseten der Stadt Dordrecht mijn ten laste leggen, dat ick deselve Stadt met verscheyde onnutte onkosten soude hebben belast, soo vinde ick my verplicht tot informatie van de geene die daeromtrent abusive gedachten hebben. Bestaen-

de het voorsz onbenoegen, voor soo veel ick hebbe konnen vernemen, voornamentlijck hier inne (waarop vijf punten ter verdediging volgen, waarvan punt 4 het orgel betreft):

Ten vierden, dat ick in de Grootte Kercke een kostelijcke Orgel souden hebben doen stellen, dat dertigh of veertigh, ende naer sommige voor geven, noch veel meer duysenden van guldens souden hebben gekost.

Burgemeester Van Beveren zette vervolgens uiteen dat de aanschaf van een nieuw orgel niet ten laste kwam van de stad Dordrecht, maar dat de kerk zelf de kosten zou dragen. Bij navraag aan de kerkmeesters was gebleken, dat seecker expert Meester van Antwerpen Nicolaes van Hage genaemt, sich tot het maecken van Orgels voor een redelijcken prijs liet employeeren.

Burgemeester Jacob van Beveren 1612-1676.

Het nieuwe orgel, dat betaald zou worden *uyt de middelen van de Kerck*, zou dienen tot *cieraet van de Grootte Kerck ende tot vermaeck ende gerief van de ingesetenen der Stadt Dordrecht*.

Het te bouwen orgel door *Nicolaes van Hage* was aanbesteed voor *negen duysent Carolus guldens* onder voorwaarde dat het orgel binnen twee jaar zou worden opgeleverd.

Van Beveren gaf vervolgens in chronologische volgorde een kort overzicht van de verdere kosten:

Het maecken van de gront van den Orgel met de verdere onkosten daer over gevallen, voor een somme van drie hondert ses-en-sestigh Carolus guldens – 22 Januarij, 1671.

Het maecken van een Kasse ende verder Werck tot het stellen van de voorsz Orgel, voor de somme van

negentien hondert Carolus guldens – 2 April, 1671. Het gesnede Werck aen de voorsz Orgel, voor vier hondert vijf-en-tseventigh Carolus guldens – 10 Augusti, 1671.

Ende het maecken van de Ysere-tralyen om de Pe-destallen, voor ses hondert ende thien gelijcke guldens – 9. November, 1671.

Monterende alle de voorsz Bestedinge tesamen ter somme van twaelf duysent drie hondert een-en-vijftigh gulden.

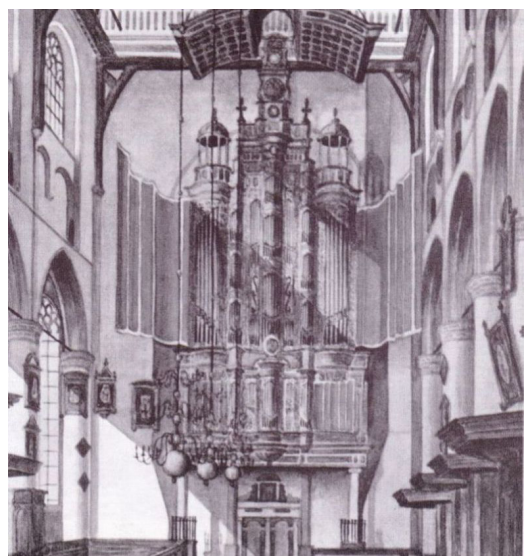
Uit bovenstaande bleek dat de onkosten in verre naer soo veel niet komen te bedragen als wel seer odieuselijck onder de gemeente wert uytgestroyt.

Wie was Nicolaus van Hagen?

De naam Nicolaus van Hagen werd op verschillende manieren geschreven, Nicolaes van Hagen, Van Hage, Van Haghen en Van Haeghen. Zelf ondertekende hij steeds met *Nicolaus van Hagen*. Van Hagen werd omstreeks 1620 geboren, maar waar is niet bekend. Gezien de Duitse schrijfwijze van zijn voornaam, Nicolaus, en de achternaam Hagen, zou hij in de stad Hagen bij Keulen geboren kunnen zijn. Helaas ontbreken hierover archiefgegevens, daar zowel Hagen als Keulen zwaar zijn gebombardeerd in de Tweede Wereldoorlog.

Nicolaus van Hagen

A.K. Vlagsma in zijn dissertatie (1992) 'Het 'Hollandse' orgel in de periode van 1670 tot 1730', is van mening dat Van Hagen zijn opleiding waarschijnlijk heeft gehad bij de uit Keulen afkomstige orgelbouwer Hans Goldfuss. Hij zou samen met een meesterknecht, Apollonius Bosch, met Goldfuss mee zijn gegaan naar Rotterdam, waar deze in 1642 begon met de bouw van het grote orgel in de Sint-Laurenskerk.

Het Goldfussorgel in de Sint-Laurenskerk, Rotterdam.

Apollonius Bosch woonde vanaf circa 1645 in Rotterdam. Daar hij lidmaat was van de Evangelisch Lutherse gemeente, was hij vermoedelijk eveneens afkomstig uit Duitsland. In 1645 restaureerde Van Hagen samen met Bosch het orgel in de Sint-Catharijnekkerk in Den Briel. Ook later werkten zij, in de vorm van een compagnonschap, samen in onder meer Rotterdam, Delft en Amsterdam.

Omstreeks 1648/1649 kreeg Nicolaus van Hagen opdracht voor de bouw van een orgel in de Preekheren- of Sint-Pauluskerk van het Dominicanenklooster in Antwerpen, en vestigde hij zich in deze stad. Zijn woonplaats vóór die tijd is niet bekend. In Antwerpen zal hij getrouwd zijn met de weduwe Jacoba Maes. Uit haar eerder huwelijk met een Van Beyeren had zij een dochter, Jacoba. Het huwelijk met Nicolaus van Hagen bleef kinderloos. Na het gereedkomen van dit orgel in 1654, bouwde hij een nieuw orgel voor het Falcontinenklooster in Antwerpen en bleef tot 1671 in deze stad wonen, waarna hij zich in Dordrecht vestigde.

Sint-Pauluskerk met het Van Hagen-orgel door J. Bosboom.

Zoals gebruikelijk zal hij tussen 1648/1649 en 1671 zijn werkplaats tijdelijk hebben verhuisd naar de stad waar hij een grote opdracht had. Zo was hij onder meer werkzaam in Middelburg, waar hij in 1656 waarschijnlijk een nieuw orgel bouwde voor de Waalse Kerk. In 1657-1658 vernieuwde hij het orgel in de Nieuwe Kerk van Middelburg. Dit werk werd gekeurd door Jacob van Noordt, organist van de Oude Kerk in Amsterdam. Daarnaast onderhield hij tussen 1663-1671 de orgels van Utrecht (Mariakerk, Buurkerk, Sint-Nicolaaskerk), Hoogstraten, Waasmunster en het orgel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Antwerpen (1662-1671).

31 oktober 1670 was Van Hagen in Dordrecht en tekende hij bij notaris P. Muis het contract voor de bouw van een nieuw orgel in de Dordtse Grote Kerk:

Op den xxj. October, 1670, hebben de Ed: Heeren Borgemeesteren ende Kerck-meesteren der Stadt Dordrecht geacordeert met Nicolaes van Hagen, Orgel-maker, tegenwoordigh woonende tot Antwerpen, dat hy alhier sal komen woenen, ende maecken voor ende in de Groote Kerck, ter plaetse die hem sal worden aengewesen een Orgel soo van stof, groote, swaerte. dichte met alle de Registers ende ander Orgel-werck, gelijk het nieuw Orgel van de Preeck-heeren tot Antwerpen tegenwoordig is, niets uytgesondert, ende sal dit selve dienen tot een Model ende Besteck van 't tegenwoordige Contract, dat hy 't selve Orgel sal opmaken alles op sijnen kosten, sonder dat de Kercke ergens in gehouden sal zijn, binnen den tijt van twee Jaren 't selve lofflijck ende prijselijck gemaect zijnde, sal hy daer voor hebben eens ter somme van negen duysent guldens, ende daer-en-boven sal men hem bestellen vry Huys-huyre voor den tijt van twee Jaren ende oock een plaetse om dit sijn voorsz. Werck te kunnen maken, mits dat de Heeren voornoemt tot hare optie nemen den tijt van veertien dagen om 't selve Werck sijn voortgangck te laten nemen, ofte niet. Onder verbant als naer rechten, in oorconde deses sijn hiervan gemaect twee alleens luyden-Contracten, ende beyder zijts onderteekent, ten tijde als boven, ende was onderteyckent

J. Van Beveren, A. Van Blyenborch, A. Halewyn, Nicolaus Van Hagen.

Het Van Hagen-orgel in de Sint-Pauluskerk.

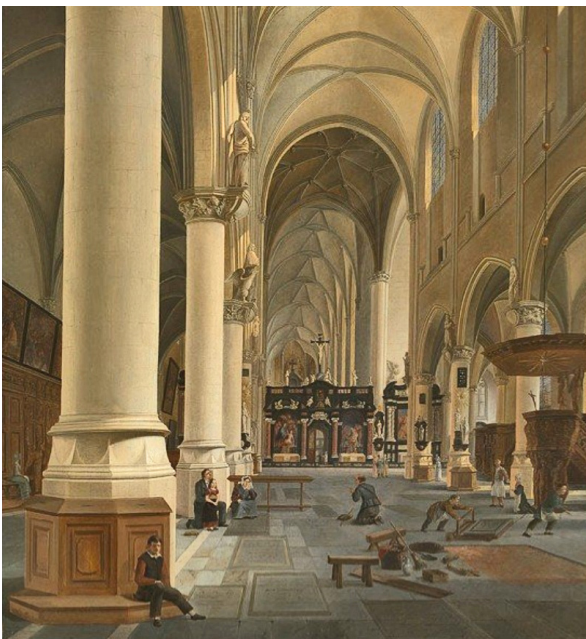
Uit het bovenstaand contract blijkt dat het orgel van de Preekheren- of Sint-Pauluskerk indruk moet hebben gemaakt, daar besloten werd in de Grote Kerk

zo'n zelfde orgel te laten bouwen door Van Hagen. Het orgel moest van *stof, groote, swaerte, dichte met alle de Registers ende ander Orgel-werck*, gelijk zijn aan het orgel in Antwerpen, *niets uytgesondert; ende sal dit selve dienen tot een Model ende Besteck van 't tegenwoerdige Contract*.

De Dordtse bouwkundige en timmerman Van der Linden ging dan ook naar Antwerpen om het orgel in de Sint-Pauluskerk op te meten, zodat hij in Dordrecht alles in tekening kon zetten voor een bestek, geheel overeenkomstig het orgel van Antwerpen. Het orgel moest geplaatst worden in de boog tussen toren en schip volgens de door Van der Linden gemaakte tekeningen. Helaas zijn de tekeningen niet bewaard gebleven.

Waarom koos Dordrecht voor het Van Hagenorgel in Antwerpen?

De Sint-Pauluskerk heeft een bewogen geschiedenis. De bouw van de kerk begon circa 1512, waarna het middenschip met de zijschepen in 1571 kon worden gewijd. Hierna ging men verder met de bouw van het koor, maar door de tijdsomstandigheden kon deze bouw pas in 1585 worden voortgezet. De diensten vonden voorlopig plaats in het middenschip. In 1634 kwam de kerk gereed en was het eindresultaat een driebeukige kruiskerk met een immens koor.

Sint-Pauluskerk, Antwerpen. interieur door Joseph Nicollié.

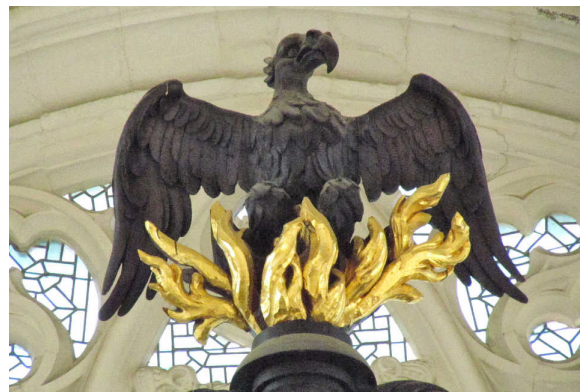
Volgens organist Jan van Mol in het 'Tijdschrift van de Sint-Pauluskerk – Sint-Paulus-Info 1374' bezat de kerk in 1625 al een groot drieklaviers orgel dat was uitgebreid door de Vlaamse orgelbouwer Philip Snoeck. Waarschijnlijk bevond dit orgel zich in de nabijheid van het koor.

Het is opmerkelijk dat nu een *Duydtscher Man*, Nicolaus van Hagen, omstreeks 1648 opdracht kreeg

een orgel te bouwen tegen de westgevel. Het orgel werd gebouwd in de Noord-Duitse stijl met het kenmerkende *Hamburger Prospect*, waarbij de pedaaltorens links en rechts van het hoofdwerk doorlopen tot de balustrade. Het orgel kreeg al snel bekendheid. In 1654 bezocht koningin Christina van Zweden het orgel, waarbij de beroemde organist Abraham Van de Kerckhoven zeker anderhalf uur het orgel bespeelde.

In 1679 brak er een grote brand uit in de Sint-Pauluskerk, waarbij de top van de westgevel en het stenen kruisribgewelf instortte. Hierbij werd het orgel zwaar beschadigd.

Daarop volgde een grondige restauratie en werd de 'heropstanding' van het orgel gesymboliseerd door de *feniks*, die uit het vuur herrijst. Er zijn geen gegevens bekend of Nicolaus van Hagen betrokken is geweest bij het herstel van het zwaar beschadigde orgel.

De feniks, ter herinnering aan de brand van 1679.

Het zal niet alleen de roem van het Sint-Paulusorgel zijn geweest dat Dordrecht voor dit type orgel koos. De klank moet ook zeer draagkrachtig zijn geweest, daar het de in 1638 in Dordrecht ingestelde gemeentezang moest gaan begeleiden.

Nicolaus van Hagen vestigt zich in Dordrecht.

In 1671 betrok Van Hagen met zijn vrouw Jacoba Maes en stiefdochter Jacoba een woning aan de Lindengracht (nu Museumstraat), vrij van huur, en een werkplaats in de stad. Tijdens de bouw werd hij geassisteerd door Charles Jacobus Perillieux, in Dordrecht Pellereijn genoemd.

De 'eerste steen' onderaan de linkerkolom van het orgel.

De eerste steen voor de bouw werd volgens stadshistoricus Matthys Balen *opten 21sten van Louwmaand* (januari) 1671 gelegd door *Jonkr. Jacob Pompe van Meerdervoort, Heeren Korneliszoon*. De aannemer Pauwels Pauwelszoon legde de fundering en stelde de kolommen waarop het orgel kwam te rusten. De houtkoper Adriaen 't Hooft leverde het hout voor het orgel.

Verder werkten aan de bouw mee Pieter Willemsen Nieuwerkerk, aannemer, voor het maken van een galerij en vloeren. Abraham Collaert, beeldsnijder, voor al het ornamentwerk. Jan Paeyen verzorgde het schilderwerk en Nanningh Haring, glasemaker, maakte ruitjes voor de balgenkamer. De smeden Jan Roelofs en Sijbert van Wageningen zorgden voor het ijzerwerk en Lambert Bouvy maakte kolomhekken rond de pedestallen (basement of voetstuk van een kolom). De bouw van de orgelkasten stond onder leiding van timmerman Van der Linden, die ook het Antwerpse orgel opgemeten en in tekening had gezet. Intussen werkten Van Hagen en Pellereijn aan het belangrijkste deel van het orgel, het binnenwerk, zoals de balgen, de windladen en het pijpwerk.

Ing. Kees Doornhein, die zowel het Dordtse als het Antwerpse orgel heeft opgemeten, schrijft in zijn studie over het orgel van de Sint-Pauluskerk (2018): *Opvallend zijn nog steeds de overeenkomsten van beide fronten. Tijdens de opmetingen van beide orgels bleken er grote overeenkomsten in de maten, m.u.v. het achtvoets Rugpositief in Dordrecht (onder).*

Het orgel in de Grote Kerk Dordrecht met kerkmeesterwapens.

Volgens de kerkrekeningen moeten de kassen en het snijwerk in 1672 zijn voltooid. Van Hagen ontving een 'vereeringe voor het stellen vant wercke van den Or-

gel'. Door de in 1672 opgelopen politieke spanningen liep het werk wegens geldgebrek aanzienlijke vertraging op. Zelfs de wapenschilden op het orgel van de kerkmeesters Jacob van Beveren, Adriaan van Blyenburg, Johan Hallincq en Cornelis de Witt werden verwijderd en eerst in 1689 herplaatst.

Uit de rekeningen blijken er twee bouwfases te zijn geweest; Van Hagen ontving namelijk betalingen over de periode 1671-1672 en 1674-1675. Gegevens over ingebruikname van het orgel ontbreken; waarschijnlijk hebben de twee organisten van de Grote Kerk, Adriaan Broeders en Abraham Cools het werk gekeurd. Het orgel bezat, evenals het Antwerpse orgel, 47 stemmen, verdeeld over drie klavieren en pedaal.

'Dordtenaar' Nicolaus van Hagen

Vanaf 1671 tot zijn dood in 1685 woonde Van Hagen in Dordrecht. Helaas stierf twee jaar na zijn vestiging in de stad zijn vrouw en werd 7 oktober 1673 in de Grote Kerk begraven. 25 juni 1674 gingen Van Hagen en zijn stiefdochter Jacoba naar notaris Jacobus van Hensboom om de nalatenschap van zijn vrouw te delen. Jacoba ontving £100 en enkele juwelen uit de erfenis van haar vader Van Beyeren.

Enkele maanden later waren ze bij notaris Adriaan van Benschop om te laten beschrijven dat de erfenis van de overleden moeder van Jacoba Maes, Maria van Isacker, aan Jacoba van Beyeren zou toebehoren.

Het orgel in de Sint-Pauluskerk in Antwerpen.

Naast zijn medewerker Pellereyn nam Van Hagen een leerling aan, Jacobus Ruysch uit Oss. Het is opmerkelijk dat dit 6 april 1675 notarieel werd vastgelegd:

Mr. Nicolaes van Hagen meester orgelmaker tegenwoordig woonende binnen desen stadt ten eenre ende Jacobus Ruysch jonckman geboortich van Osch, stadt in de Meijerij van 's-Hertogenbosch den ouderdom van disolatie bereickt hebbende ten anderen sijde paereren en verwaerden overcomen te sijn en gecontraheert te hebben in der voegen dat den eersten comparant den tweeden aengenomen heeft de wetenschap van 't orgelmaken te onderwijzen en dit in de vier eerste jaeren volcomentlijck te leren. Item sal den voorsijden tweeden comparant noch in sijn huysing oock woonstee aldaer hebben en genieten goede inwooning ende schoeing mitsgaders sijnen kost van eten en drincken item wasschen wringen ende 't gene daeraen, indicerende den nominalen tijt van vier jaer, wesende is ende daer en boven jaerlyx noch aen hem tweeden comparant uytreicken en tot vereeringh ofte presentie penningen den somme van twintig Carolus guldens.

Tot 1676 woonde Pellereijn bij Van Hagen aan de Lindengracht, evenals een dienstmeisje Jacomijntje Loeff. 22 september 1678 trouwde Pellereijn met Margrietje Elwerwolts van Luymen en liet twee dagen later bij de Dordtse notaris Jacobus van Hensboom vastleggen dat hij bij Jacomijntje Loeff een kind had verwekt dat in Rees was geboren. Hij beloofde voor het kind, genoemd naar zijn moeder, Anna Margareta, als een vader te zijn en alimentatie te betalen.

De Lindengracht (gedempt 1884), nu Museumstraat.

Na 1675 wordt weinig meer vernomen over Van Hagen. Tussen 1680 en 1683 werkte hij samen met Apollonius Bosch aan de ombouw van het orgel in de Sint-Laurenkerk in Rotterdam en voerden zij reparaties uit aan het orgel in de Nieuwe Kerk in Delft. Ook werd er nog een leerling genoemd, Jacob Cools, zoon van de organist van de Dordtse Grote Kerk Abraham Cools.

Van Hagen moet al spoedig daarna zijn intrek hebben genomen in het Oudemannenhuis in de Vriesestraat, waar hij 27 april 1685 zijn testament liet opmaken:

In den name des Heeren, Amen. „ Sy kennelyck eenen ygelycke dat in den jare nae de geboorte onses Heeren ende Saligmakers Jesu Christi als men schreeff xvi^c vyff en taghtigh op den xxvii^e dach der maent April compareerde voor my Gijsbert de Jager, openbaer notaris by den Hove van Holland geatmitteerd binnen Dordrecht residerende ter presentie van de getuygen onder genomineert, Nicolaes van Hagen, wonende in het oude Mannenhuys binnen deser stede, den welcken overdenckende de broosheyt der menselycke nature, de sekerheit des doots ende d'onseckerheit van d'ure van dit, willende daarom alvoren disponeren van de tydelicke goederen hem van God almachtig op dese aerde verleent, en verclarende oversulx te wesen syn testament ende uysterste wille sulx als gelyck hier nae volgen sal.

In den eersten heeft hy testateur syne siele bevolen in de grondeloose genade ende barmhartigheit Gods en syn lichaem d'aerde, om weder tot aerde te werden vandaer het gecomen is en van daar te verwagten de zalige Opstandinge des vleesches uyt den doode, ende comende voorts ter saecke van syne tydelycke goederen.....

Tot erfgenamen benoemde hij zijn neef Gregor van Hage en zijn leerling Jacob Cools. De erfenis bestond hoofdzakelijk uit gereetschappen ende instrumenten tott orgelmaken noodigh, ende sulx oock van alle andre goederen die nyet begrepen syn inden lijst van goederen die naer ordre van voorñ Oude Mannenhuys aen het selve moeten volgen. Enkele dagen later, 1 mei 1685, overleed Nicolaus van Hagen en werd, evenals zijn vrouw, begraven in de Grote Kerk.

Orgel Grote Kerk, Van Hagen-front met wapens 1672.

Het ornamentwerk werd in 1763 vernieuwd met uitzondering van de wapens op het orgelfront en enig snijwerk. Wel werden de wapens wit geschilderd en kreeg het Van Hagen-front een mahoniehouten kleur.

Dispositie van het orgel

Zoals we eerder zagen bevatte het Dordtse orgel, evenals het Van Hagen-orgel in Antwerpen, 47 stemmen, verdeeld over drie klavieren en pedaal.

In tegenstelling tot het Antwerpse orgel, waarvan de dispositie niet meer bekend is, was aan de hand van gegevens van de organist van de Grote Kerk, Egbertus van Eem, de dispositie te reconstrueren.

Elbertus van Eem werd 17 januari 1748 gedoopt in de Bovenkerk in Kampen. In 1773 werd hij benoemd tot organist van de Augustijnenkerk in Dordrecht.

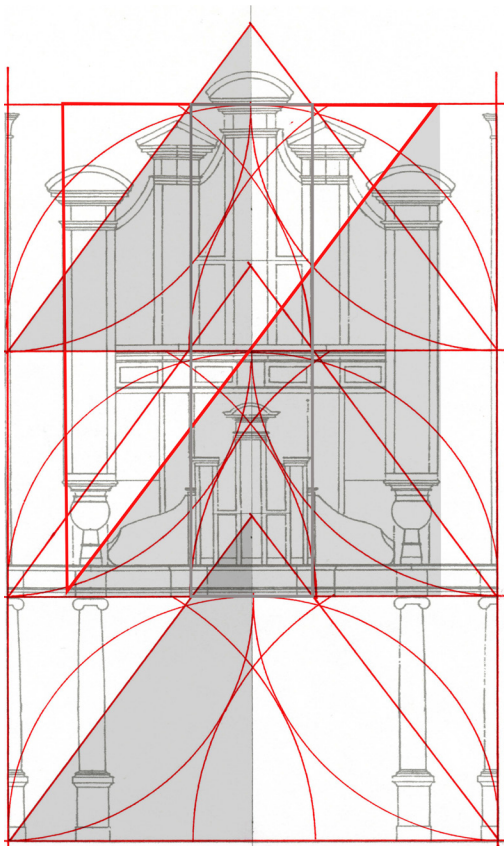
In 1782 volgde zijn benoeming in de Grote Kerk. Van Eem overleed 23 oktober 1821.

In zijn 'Aantekening van zommige Vernieuwde en Verbeterde Dispositiën' beschreef Van Eem de volgens hem verbeterde dispositie van het orgel van de Grote Kerk. Uit zijn opgave van vervangen en verplaatste stemmen kon worden opgemaakt hoe de dispositie was bij zijn aantreden als organist van de Grote Kerk. In grote lijnen zal dit de dispositie zijn geweest uit de tijd van Nicolaus van Hagen. Ook de door Van Hagen in het Rugpositief geplaatste registertrekkers werden door Van Eem verplaatst naast de klavieren.

HOOFDMANUAAL	BOVENMANUAAL	RUGPOSITIEF	PEDAAL
Bourdon 16'	Baarpijp 8'	Praestant 8'	Praestant 16'
Praestant 8'	Voix douce 8'	Holpijp 8'	Praestant 8'
Holpijp 8'	Nagt Hoorn 4'	Octaav 4'	Octaav 4'
Quintadena 8'	Quint Fluit 3'	Fluit 4'	Quint 3'
Octaav 4'	Octaav 2'	Quint Fluit 3'	Bazuin 16'
Gedekt Fluit 4'	Octaav 1'	Gemshoorn 2'	Trompet 8'
Quint Praestant 3'	Cornet 3 sterk	Super Octaaf 2'	
Super Octaav 2'	Sexquialter 2 sterk	Quint Praestant 1½'	
Terts 1½'	Cymbel 3 sterk	Siflet 1'	
Cornet 3 sterk	Fagot 8'	Sexquialter 2 sterk	
Mixtuur 6 sterk	Zinghorn 8'	Cornet 4 sterk	
Scherp 4 sterk	Tolkan 4'	Mixtuur 2' 3-7 sterk	
Trompet 8'	<i>Tremulant</i>	Scherp 1½' 3-8 sterk	
Vox Humana 8'		Touzijn 8'	
Clairon 4'		<i>Tremulant</i>	
<i>Tremulant</i>			
15 stemmen	12 stemmen	14 stemmen	6 stemmen = 47 stemmen

Dispositie orgel Grote Kerk Dordrecht, vóór de wijzigingen, aangebracht tijdens Egbertus van Eem, organist van de Grote Kerk van 1782-1821.

Twee doorgaande trek-koppels. Nog 3 afsluiters: 3 Tremulanten: 1 Ventiel. 1 Koppel Pedaal 2 looze Trekkers als superflua en Taciturne B. en D. 3 Handclavieren van groot C tot c'' - 1 Voet Clavier van C tot c' - 7 windladen - 6 blaasbalchen.

De driehoek van Pythagoras

Bij het nameten van het orgel blijkt het orgelfront te zijn opgebouwd volgens de driehoek van Pythagoras, een Griekse filosoof en wiskundige, die leefde van ca. 570- ca. 500 v. Chr. Hij leerde dat alles in het universum in harmonie is volgens bepaalde getallen. De zijden van een rechthoekige driehoek zijn te berekenen volgens de stelling 3-4-5 of $a^2+b^2=c^2$. Het orgelfront vormt hierdoor een harmonisch geheel.

Het snijwerk rond de pijpvoeten, de medusakop en het engelenkopje zijn waarschijnlijk uit circa 1672 en gesneden door de beeldsnijder Abraham Collaert.